

Inventarisatie waterspitsmuis Poels- en Fluttersbeek 2011

D.L. Bekker & S. Westra

Augustus 2011

Rapport van de Zoogdierverseniging

In opdracht van Advies- en Ingenieursbureau Oranjewoud

Inventarisatie waterspitsmuis Poels- en Fluttersbeek 2011

D.L. Bekker & S. Westra

Rapport nr.:	2011.24
Project nr.:	2011.097
Datum uitgave:	September 2011
Veldwerk:	S. Westra
Auteurs:	D.L. Bekker & S. Westra
Projectleiding:	D.L. Bekker
Foto's:	S. Westra
Foto voorkant:	Fluttersbeek, Waterschap Regge en Dinkel (<i>Foto: S.A. Westra</i>)
Productie:	Zoogdiervereniging Toemooiveld 1 6525 ED Nijmegen Tel.: 024-7410500 E-mail: info@zoogdiervereniging.nl
Opdrachtgever:	Advies- en Ingenieursbureau Oranjewoud

Dit rapport kan worden geciteerd als:

Bekker, D.L. & S. Westra, 2011. Inventarisatie waterspitsmuis Poels- en Fluttersbeek 2011. Rapport nummer 2011.24. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Zoogdiervereniging is niet aansprakelijk voor gevolgschade, evenals voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; de opdrachtgever vrijwaart de Zoogdiervereniging voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Zoogdiervereniging

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

1 Inleiding	5
2 Methode	6
3 Resultaten	8
4 Conclusies	9
5 Literatuur	10
Bijlage 1 Soortinformatie	11
Bijlage 2 Informatie raaien en vangsten	12

1 Inleiding

Waterschap Regge en Dinkel hebben plannen om de Fluttersbeek en een deel van de Poelsbeek (tussen Haaksbergen en Goor; zie afbeelding) te saneren vanwege de daar aanwezige koperverontreiniging. Voordat de saneringswerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd moet het waterschap zich onder andere op de hoogte hebben gebracht van de binnen het projectgebied aanwezige beschermde natuurwaarden.

De ligging van het beektraject Fluttersbeek (rode cirkel) en Poelsbeek (blauwe cirkel) (Kadaster, 2009).

In dit kader heeft Advies- en Ingenieursbureau Oranjewoud de Zoogdierverseniging gevraagd onderzoek te doen naar het voorkomen van de waterspitsmuis binnen de grenzen van het plangebied. Uit braakbalgegevens is de soort bekend uit het gebied rond het meest benedenstroomse gedeelte van de Poelsbeek (kilometerhok 237/470).

2 Methode

Het veldwerk vond plaats in de periode 5 tot en met 12 augustus 2011. De optimale periode om muizen te vangen is in het najaar, wanneer de populatiedichtheden van muizen het grootst zijn, waardoor de kans om een soort ook daadwerkelijk te vangen maximaal is. Bij een standaard vangsessie wordt gedurende 2 nachten gevangen (4 controles). Bij waterspitsmuisonderzoek wordt echter standaard gedurende 3 nachten gevangen, wat 6 controles betekent. Deze extra nacht vangen is noodzakelijk om deze moeilijk te vangen soort (grote territoria, lage dichtheden) aan te kunnen tonen. Nu er al gevangen diende te worden in begin augustus, moest er gecompenseerd worden voor de lagere dichtheden in de zomerperiode. De standaard voor deze compensatie is 2 vangacties extra, dus 8 in plaats van de normale 6 waterspitsmuis-controles.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van inloopvallen van het type Longworth. Hiermee worden kleine zoogdieren levend gevangen, zodat ze na onderzoek weer in vrijheid kunnen worden gesteld. Het verblijfs gedeelte van de vallen wordt tijdens het vangen gevuld met droog hooi en voer (een graanmengsel, wortel en meelwormen). Het voer heeft een tweeledige functie: enerzijds dient het als lokvoer, anderzijds dient het om de omstandigheden (en overlevingskansen) voor de gevangen (spits)muizen zoveel mogelijk te optimaliseren.

Elke vangplek bestond uit 20 vallen, welke paarsgewijs op onderlinge afstanden van ongeveer 10 meter in het veld waren geplaatst. Door te werken met paarsgewijs geplaatste vallen wordt de kans verkleind dat algemene soorten alle vallen bezetten, waardoor minder algemene soorten gemist kunnen worden.

Voordat begonnen werd met vangen hebben de vallen eerst drie nachten in het veld gestaan met geblokkeerd vangmechanisme, zodat de muizen aan de aanwezigheid van de vallen konden wennen (prebaiten). Daarna zijn de vallen op scherp gezet en vervolgens acht keer gecontroleerd: tweemaal 's ochtends en tweemaal 's avonds, met tussenpozen van ongeveer 12 uur.

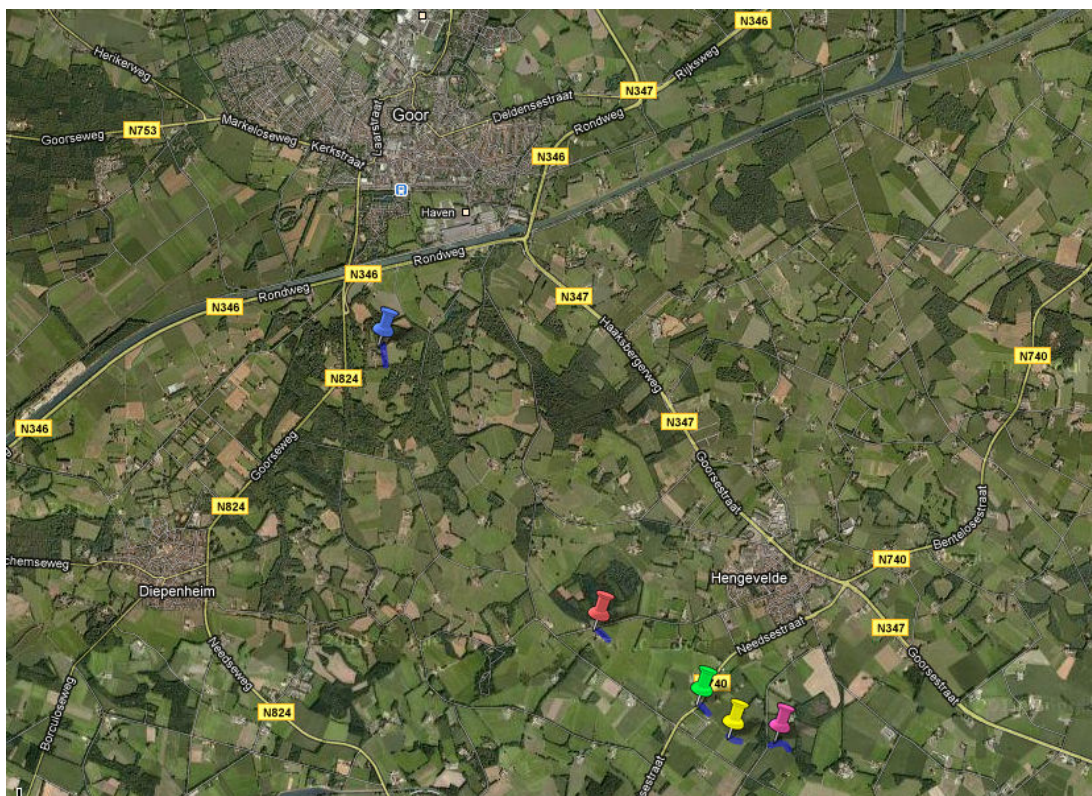
Van alle gevangen muizensoorten is soort, vangplaats en vangdatum genoteerd, waarna de dieren weer zijn losgelaten.

Bij dit onderzoek zijn de vallen uitgezet op vrijdag 5 augustus, scherp gezet op maandag 8 augustus en opgehaald na de laatste controle in de ochtend van vrijdag 12 augustus 2011.

Raailocaties

Bij het bepalen van de raailocaties bleek dat een belangrijk deel van de beekranden naar inschatting niet geschikt was als (potentieel) leefgebied voor waterspitsmuizen; een deel was naar inschatting hoogstens in beperkte mate geschikt.

Besloten is om alleen die beekranden te bevangen die in potentie geschikt leken als leefgebied voor de waterspitsmuis (locatie 1, 2, 3 (Fluttersbeek) en 4 (Poelsbeek) in onderstaande figuur) en daarnaast een locatie te bevangen in de nabijheid van het meest benedenstroomse gedeelte van de Poelsbeek om de eventuele aanwezigheid van waterspitsmuis in de directe omgeving vast te kunnen stellen (locatie 5, Weldam)

De ligging van de vijf vanglocaties ten behoeve van het waterspitsmuisonderzoek langs de Poels- en Fluttersbeek. De nummering loopt vanaf de meest bovenstroomse locatie aan de Fluttersbeek (1; paars) stroomafwaarts tot aan de locatie bij Weldam (5; blauw) (GoogleMaps, 2011).

3 Resultaten

Binnen het plangebied werden geen waterspitsmuizen aangetroffen. Ook vlak daarbuiten, op het Landgoed Weldam (locatie 5), was de soort niet aanwezig (voor enige globale informatie over de soort, zie Bijlage 1).

In totaliteit werden er slechts drie muizensoorten langs het beektraject gevangen (locatie 1, 2, 3 en 4) en een vierde vlak daarbuiten in de ruige oevervegetatie langs de watergang rondom het Landgoed Weldam (locatie 5). Geen van de aangetroffen soorten wordt als bedreigd beschouwd volgens de Nederlandse criteria van de Rode Lijst van Nederlandse zoogdieren (Zoogdiervereniging VZZ 2007).

soort	raai				
	1	2	3	4	5
bosspitsmuis (<i>Sorex araneus/coronatus</i>)		3			8
veldmuis (<i>Microtus arvalis</i>)	1	10			8
rosse woelmuis (<i>Myodes glareolus</i>)					5
bosmuis (<i>Apodemus sylvaticus</i>)				7	2

* In Nederland komen twee soorten bosspitsmuizen voor: de gewone bosspitsmuis (*Sorex araneus*) en de tweekleurige bosspitsmuis (*Sorex coronatus*). Beide soorten zijn aan de hand van uiterlijke kenmerken in de meeste gevallen niet betrouwbaar te onderscheiden. In het onderzoeksgebied kunnen beide soorten bosspitsmuis voorkomen, vandaar de aanduiding bosspitsmuis (*Sorex araneus/coronatus*).

Voor een overzicht van de vangsten en een beschrijving van de bevangen locaties wordt verwezen naar Bijlage 2.

4 Conclusies

De waterspitsmuis is tijdens het onderzoek niet gevangen. De aangetroffen biotopen gaven vooraf ook een beperkte kans de soort hier aan te treffen. Geconcludeerd kan worden dat de waterspitsmuis niet in het plangebied voorkomt.

Ook in de net buiten het plangebied uitgezette vallenrij langs de waterpartij op het Landgoed Weldam, waar naar inschatting het meest geschikte waterspitsmuisbiotoop aanwezig was en waar waterspitsmuis ook bekend was vanuit een braakbalvondst, werd de doelsoort niet aangetroffen. Aangezien dit de meest kansrijke locatie was in de nabije omgeving van het plangebied, is de conclusie dat ook rond het plangebied geen waterspitsmuizen aanwezig zijn.

5 Literatuur

Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingier, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff, 2001. Handboek Natuurdoeltypen. Tweede, geheel herziene editie. Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2001/020, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

Kamerling, M.J., 2011. Sanering koperverontreiniging Fluttersbeek. Onderzoek naar beschermde natuurwaarden. Projectnr. 0241216. Oranjewoud.

Zoogdierverseniging VZZ, 2007. Basisrapport voor de Rode Lijst Zoogdieren volgens Nederlandse en IUCN-criteria. VZZ rapport 2006.027. Tweede, herziene druk. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

Bijlage 1 Soortinformatie

Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*)

De waterspitsmuis wordt aangetroffen in de min of meer directe omgeving van schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers, variërend van open rietland tot elzenbroekbos. Het is een kritische soort die de laatste decennia sterk in aantal is achteruitgegaan en waarschijnlijk uit veel gebieden is verdwenen.

De waterspitsmuis is een soort met een belangrijke status in bescherming en beleid: de soort staat als **kwetsbaar** op de **Rode lijst** van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland (Zoogdierverseniging VZZ 2007; Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2009) en het is een doelsoort voor het Nederlandse natuurbeleid (Bal *et al.* 2001).

Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*). Alde Feanen; november 2007. Foto: R.M. Koelman.

Bijlage 2 Informatie raaien en vangsten

Vanglocatie: raai 1

Coördinaten raailocatie

X (midden)	Y (midden)
240373	467182

Beknopte beschrijving

Smal gedeelte van de Fluttersbeek (+/- 1 meter breed) met erg steile en hoge oevers. Net voordat de foto gemaakt is, hebben er maaierwerkzaamheden plaats gevonden waarbij één oever wat ruiger is gebleven. Oevervegetatie, geflankeerd door grasland, bos en maïsland. De oevervegetatie wordt gedomineerd door grassen, zegges, brandnetel en veldzuring.

Noot: Ten tijde van de foto (5 augustus 2011) erg lage waterstand. In de week erna gedurende het onderzoek is de waterstand flink gestegen door aanhoudende neerslag.

Aantal vallen: 20

Vangsten

- veldmuis: 1 vangst

Vanglocatie: raai 2

Coördinaten raailocatie

X (midden)	Y (midden)
239948	467215

Beknopte beschrijving

Relatief lage waterstand (door stuw) met een breedte van 2 meter en vegetatie en waterplanten op de beekbodem. Steile oevers met aan één kant mooie brede strook niet gemaaide ruige oevervegetatie, geflankeerd door grasland, ruigtes en een braakliggende akker. De oevervegetatie wordt gedomineerd door liegras, riet, lisdodde, brandnetel, grassen en zegges.

Noot:: Samen met locatie 5 verreweg de meest kansrijke locatie.

Aantal vallen: 20

Vangsten

- bosspitsmuis: 3 vangsten
- veldmuis: 10 vangsten

Vanglocatie: raai 3

Coördinaten raailocatie

X (midden)	Y (midden)
239677	467478

Beknopte beschrijving

Net voordat de foto gemaakt is hebben er maaiwerkzaamheden plaatsgevonden, waarbij één oever iets ruiger is gebleven. Oevervegetatie, geflankeerd door grasland, bos en maïsland. De oevervegetatie wordt gedomineerd door grassen, zegges, brandnetel en veldzuring.

Aantal vallen: 20

Vangsten

- geen vangsten

Vanglocatie: raai 4

Coördinaten raailocatie

X (midden)	Y (midden)
238764	468135

Beknopte beschrijving

Breed gedeelte van de Fluttersbeek (+/- 4 meter) geflankeerd door grasland en bomenlanen. Erg smalle strook oevervegetatie onder invloed van bemesting door aangrenzende agrarische percelen. Erg lage, maar steile oevers gedomineerd door grassen, zegges, brandnetel en veldzuring.

Aantal vallen: 20

Vangsten

- bosmuis: 7 vangsten

Vanglocatie: raai 5

Coördinaten raalocatie

X (midden)	Y (midden)
236775	470578

Beknopte beschrijving

Smalle slotgracht (+/- 2 meter) rondom slot Weldam. Lage maar steile oevers met smalle strook oeervegetatie, geflankeerd door grasland, bosjes en solitaire bomen. Mooie ruige oeervegetatie, wordt gedomineerd door grassen met liesgras, lisdodde, riet, brandnetel en pitrus.

Noot:: Samen met locatie 3 verreweg de meest kansrijke locatie.

Aantal vallen: 20

Vangsten

- bosspitsmuis: 8 vangsten
- rosse woelmuis: 5 vangsten
- veldmuis: 8 vangsten
- bosmuis: 2 vangsten